

สรุปผลการวิจัย อภิปรายผล ข้อเสนอแนะ

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงสำรวจ เพื่อศึกษาถึงความรู้และบทบาทของครู
ประถมศึกษาเกี่ยวกับการเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ระดับหมู่บ้าน ภาคใต้

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาความรู้ของครูประถมศึกษาเกี่ยวกับการเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ระดับหมู่บ้านภาคใต้
2. เพื่อศึกษาการนำความรู้ที่ได้จากการเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ระดับหมู่บ้านไปใช้จัดกิจกรรมส่งเสริมประชาสัมพันธ์ในโรงเรียนประถมศึกษาภาคใต้
3. เพื่อศึกษาบทบาทของครูประถมศึกษาในการส่งเสริมประชาสัมพันธ์แก่นักเรียนในโรงเรียนประถมศึกษาภาคใต้
4. เพื่อศึกษาบทบาทของครูประถมศึกษาในการเผยแพร่ประชาสัมพันธ์หมู่บ้านภาคใต้

กลุ่มตัวอย่างประชากร

กลุ่มตัวอย่างประชากรที่ใช้ในการวิจัยนี้ ได้แก่ ครูประถมศึกษาที่ทำหน้าที่เผยแพร่ประชาสัมพันธ์ระดับหมู่บ้านภาคใต้ จำนวน 50 คน ผู้ใหญ่บ้านหรือผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน ในเขตบริการของโรงเรียนประถมศึกษาที่มีครูประถมศึกษาเผยแพร่ประชาสัมพันธ์อยู่จำนวน 50 คน และผู้ร่วมในชุดปฏิบัติการเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ระดับหมู่บ้านที่เป็นทหารหรือตำรวจหรืออาสาสมัครหรือผู้สื่อข่าวสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (พสส.) หรืออาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) หรือผู้นำตามธรรมชาติที่นายอำเภอแต่งตั้งที่ร่วมเผยแพร่ประชาสัมพันธ์หมู่บ้านกับครูประถมศึกษา จำนวน 50 คน รวมทั้งสิ้น 150 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยมี 4 ฉบับ ดังนี้

1. ฉบับที่ 1 แบบทดสอบความรู้ของครูประถมศึกษาเกี่ยวกับการเผยแพร่ประชาธิปไตยระดับหมู่บ้าน ภาคใต้ แบ่งเป็น 2 ตอน คือ
 - ตอนที่ 1 แบบสอบถามเกี่ยวกับสถานภาพและข้อมูลทั่วไปของครูประถมศึกษาที่ตอบแบบสอบถาม มีลักษณะเป็นแบบตรวจรายการ
 - ตอนที่ 2 แบบทดสอบความรู้ของครูประถมศึกษาเกี่ยวกับการเผยแพร่ประชาธิปไตยระดับหมู่บ้านภาคใต้ มีลักษณะเป็นแบบทดสอบชนิดปรนัย 4 ตัวเลือก จำนวน 40 ข้อ ประกอบไปด้วยเนื้อหา 2 ส่วน คือ
 - (1) เนื้อหาเกี่ยวกับการปกครองระบอบประชาธิปไตย
 - (2) เนื้อหาเกี่ยวกับวิธีการเผยแพร่ประชาธิปไตยระดับหมู่บ้าน
2. ฉบับที่ 2 แบบสัมภาษณ์การนำความรู้ที่ได้จากการเผยแพร่ประชาธิปไตยระดับหมู่บ้านไปใช้จัดกิจกรรมส่งเสริมประชาธิปไตยในโรงเรียนประถมศึกษาภาคใต้ เป็นแบบสัมภาษณ์ชนิดมีโครงสร้าง มีลักษณะเป็นแบบตรวจรายการ จำนวน 19 ข้อ และแบบสัมภาษณ์ชนิดไม่มีโครงสร้างในรูปคำถามปลายเปิด จำนวน 1 ข้อ ประกอบไปด้วยความรู้ 2 ด้าน คือ
 - (1) ความรู้ด้านเนื้อหาการปกครองระบอบประชาธิปไตย
 - (2) ความรู้ด้านวิธีการเผยแพร่ประชาธิปไตยระดับหมู่บ้าน
3. ฉบับที่ 3 แบบสัมภาษณ์บทบาทของครูประถมศึกษาในการส่งเสริมประชาธิปไตยแก่นักเรียนในโรงเรียนประถมศึกษาภาคใต้ มีลักษณะเป็นแบบสัมภาษณ์ชนิดมีโครงสร้างในรูปมาตราส่วนประเมินค่า โดยกำหนดระดับการปฏิบัติเป็น 4 ระดับ และคำถามอื่น ๆ ในรูปปลายเปิด จำนวน 41 ข้อ แบบตรวจรายการ จำนวน 6 ข้อ และแบบสัมภาษณ์ชนิดไม่มีโครงสร้าง ในรูปคำถามปลายเปิด จำนวน 1 ข้อ ประกอบไปด้วยบทบาท 3 ด้าน คือ
 - (1) บทบาทในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน
 - (2) บทบาทในการจัดกิจกรรมส่งเสริมประชาธิปไตย
 - (3) บทบาทในการเป็นแบบอย่างที่ดีให้นักเรียน

4. ฉบับที่ 4 แบบสัมภาษณ์บทบาทของครูประถมศึกษาในการเผยแพร่ประชาธิปไตยระดับหมู่บ้านภาคใต้ มีลักษณะเป็นแบบสัมภาษณ์ชนิดมีโครงสร้างในรูปมาตราส่วนประเมินค่า โดยกำหนดระดับของการปฏิบัติเป็น 4 ระดับ และคำถามอื่น ๆ ในรูปคำถามปลายเปิด จำนวน 24 ข้อ แบบตรวจรายการ จำนวน 6 ข้อ และแบบสัมภาษณ์ชนิดไม่มีโครงสร้างในรูป คำถามปลายเปิด จำนวน 1 ข้อ ประกอบไปด้วยบทบาท 3 ด้าน คือ

- (1) บทบาทในการสร้างความสัมพันธ์กับชาวบ้านและกลุ่มต่าง ๆ ในหมู่บ้าน
- (2) บทบาทในการให้ความรู้เกี่ยวกับการปกครองในระบอบประชาธิปไตย
- (3) บทบาทในการส่งเสริมวิถีชีวิตประชาธิปไตย

จากแบบทดสอบและแบบสัมภาษณ์ที่ใช้ในการวิจัยนี้ ผู้วิจัยสร้างขึ้นโดยผ่านการตรวจสอบจากผู้ทรงคุณวุฒิฉบับละ 5 ท่าน และผ่านการทดลองใช้จากครูประถมศึกษาที่มีในกลุ่มตัวอย่างประชากร จำนวน 20 คน ผู้ใหญ่หรือผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน และผู้ร่วมสอนชุดปฏิบัติการเผยแพร่ประชาธิปไตยระดับหมู่บ้าน อีกกลุ่มละ 20 คน

การวิเคราะห์ข้อมูล

นำข้อมูลที่ได้จากแบบทดสอบและแบบสัมภาษณ์มาวิเคราะห์ตามขั้นตอนดังนี้

1. นำข้อมูลจากแบบทดสอบความรู้ของครูประถมศึกษาเกี่ยวกับการเผยแพร่ประชาธิปไตยระดับหมู่บ้าน ภาคใต้ นำมาวิเคราะห์โดยแบ่งออกเป็น 2 ตอน คือ

ตอนที่ 1 นำข้อมูลเกี่ยวกับสถานภาพและข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถามเป็นครูประถมศึกษา มาแจกแจงความถี่หาค่าร้อยละ แล้วนำเสนอในรูปของตารางประกอบความเรียง

ตอนที่ 2 นำข้อมูลจากการทดสอบความรู้ของครูประถมศึกษาเกี่ยวกับการเผยแพร่ประชาธิปไตยระดับหมู่บ้านภาคใต้ มาหาค่าเฉลี่ย (\bar{x}) แล้วนำเสนอในรูปตารางประกอบความเรียง

2. นำข้อมูลจากแบบสัมภาษณ์การนำความรู้ที่ได้รับจากการเผยแพร่ประชาธิปไตยระดับหมู่บ้านไปใช้จัดกิจกรรมส่งเสริมประชาธิปไตยในโรงเรียนประถมศึกษาภาคใต้ มาสรุปแจกแจงความถี่ หาค่าร้อยละ แล้วนำเสนอในรูปตารางประกอบความเรียง

3. นำข้อมูลจากแบบสัมภาษณ์บทบาทของครูประถมศึกษาในการส่งเสริม
 ประชาธิปไตยแก่นักเรียนในโรงเรียนประถมศึกษาภาคใต้ นำมาวิเคราะห์โดยแบ่งเป็น 3
 ตอน คือ

ตอนที่ 1 ข้อมูลจากแบบสัมภาษณ์ชนิดมีโครงสร้างในรูปแบบตารางส่วนประเมิน
 ค่า มาหาค่าเฉลี่ย (\bar{X}) แล้วนำเสนอในรูปแบบตารางประกอบความเรียง

ตอนที่ 2 นำข้อมูลจากแบบสัมภาษณ์ชนิดไม่มีโครงสร้างในรูปแบบตาราง
 การ มาแจกแจงความถี่ หาค่าร้อยละ แล้วนำเสนอในรูปแบบตารางประกอบความเรียง

ตอนที่ 3 นำข้อมูลจากแบบสัมภาษณ์ชนิดไม่มีโครงสร้างในรูปแบบค่าตามปลาย
 เปิดมาจัดหมวดหมู่แจกแจงความถี่ หาค่าร้อยละ แล้วนำเสนอในรูปแบบตารางประกอบความ
 เรียง

4. นำข้อมูลจากแบบสัมภาษณ์บทบาทของครูประถมศึกษาในการเผยแพร่ประชา-
 ธิปไตยระดับหมู่บ้านภาคใต้ ซึ่งเป็นแบบสัมภาษณ์ที่มีลักษณะเช่นเดียวกับแบบสัมภาษณ์บทบาท
 ของครูประถมศึกษาในการส่งเสริมประชาธิปไตยแก่นักเรียนในโรงเรียนประถมศึกษาภาคใต้
 โดยใช้วิธีการวิเคราะห์ข้อมูลและนำเสนอข้อมูลเช่นเดียวกับการวิเคราะห์และนำเสนอข้อมูล
 ในข้อ 3

สรุปผลการวิจัย

ผลการวิจัยสรุปได้ดังนี้

1. ความรู้ของครูประถมศึกษาเกี่ยวกับการเผยแพร่ประชาธิปไตยระดับหมู่บ้าน
 ภาคใต้

ตอนที่ 1 สถานภาพของครูประถมศึกษาที่ตอบแบบสอบถาม
 กลุ่มตัวอย่างประชากรที่เป็นครูประถมศึกษาที่ทำหน้าที่เผยแพร่ประชาธิปไตย
 ระดับหมู่บ้านภาคใต้ เป็นชายหมดทั้งสิ้น ส่วนใหญ่มีอายุอยู่ระหว่าง 18-30 ปี มีประสบการณ์
 ทำงานอยู่ระหว่าง 11-15 ปี มีวุฒิการศึกษาอยู่ในระดับปริญญาตรี ชั่วโมงที่ทำการสอนใน 1
 สัปดาห์ อยู่ระหว่าง 21-25 ชั่วโมง กลุ่มวิชาที่สอน มีจำนวนสูงสุดสอนกลุ่มสร้างเสริม
 ประสบการณ์ชีวิต นอกจากงานสอนแล้วครูประถมศึกษาส่วนใหญ่ได้รับมอบหมายให้ทำงาน
 ธุรการและการเงิน และเคยเข้ารับการอบรมเกี่ยวกับการเมืองการปกครองในระบอบ
 ประชาธิปไตย

1. ความรู้ของครูประถมศึกษาเกี่ยวกับการเผยแพร่ประชาธิปไตยระดับหมู่บ้านภาคใต้ โดยเฉลี่ยอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาในรายละเอียด พบว่า ด้านเนื้อหาเกี่ยวกับการปกครองระบอบประชาธิปไตย ซึ่งได้แก่ ระบบการปกครองในระบอบประชาธิปไตยและวิถีชีวิตประชาธิปไตย โดยเฉลี่ยครูประถมศึกษามีความรู้อยู่ในระดับปานกลาง คือ ความรู้เกี่ยวกับระบบการปกครองในระบอบประชาธิปไตย ครูมีคะแนนสูงสุดและอยู่ในระดับดีในเรื่องสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร มีคะแนนต่ำสุดและอยู่ในระดับปานกลางในเรื่องความหมายและหลักการประชาธิปไตย ส่วนความรู้เกี่ยวกับวิถีชีวิตประชาธิปไตย ครูมีคะแนนสูงสุดและอยู่ในระดับดีมากในเรื่องการแก้ปัญหาโดยสันติวิธี มีคะแนนต่ำสุดและอยู่ในระดับต่ำกว่าเกณฑ์ขั้นต่ำในเรื่อง การใช้เหตุผลในการตัดสินใจ

ด้านวิธีการเผยแพร่ประชาธิปไตยของครูประถมศึกษา โดยเฉลี่ยครูประถมศึกษามีความรู้ในระดับผ่านเกณฑ์ขั้นต่ำ คือ ครูมีคะแนนสูงสุดและอยู่ในระดับผ่านเกณฑ์ขั้นต่ำในเรื่องขั้นตอนเตรียมการเผยแพร่ประชาธิปไตย มีคะแนนต่ำสุดและอยู่ในระดับต่ำกว่าเกณฑ์ขั้นต่ำในเรื่องขั้นตอนประเมินผลการเผยแพร่ประชาธิปไตย

2. การนำความรู้ที่ได้จากการเผยแพร่ประชาธิปไตยระดับหมู่บ้านไปใช้จัดกิจกรรมส่งเสริมประชาธิปไตยในโรงเรียนประถมศึกษาภาคใต้ ครูประถมศึกษาทุกคนได้นำความรู้ด้านเนื้อหาการปกครองระบอบประชาธิปไตยและด้านวิธีการเผยแพร่ประชาธิปไตยไปใช้จัดกิจกรรมส่งเสริมประชาธิปไตยในโรงเรียนประถมศึกษา เมื่อพิจารณาในรายละเอียดพบว่า

ด้านเนื้อหาการปกครองในระบอบประชาธิปไตย ครูประถมศึกษาได้นำความรู้ในเรื่องความหมายของประชาธิปไตย การเลือกตั้ง แนวทางปฏิบัติของประชาชนในการเลือกตั้ง ลักษณะและวิธีการซื้อเสียงเลือกตั้ง หน้าที่ของประชาชนในการป้องกันการค้าซื้อเสียงเลือกตั้ง หน้าที่ของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและลักษณะของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่ดีและไม่ดีไปใช้จัดกิจกรรมส่งเสริมประชาธิปไตยในโรงเรียนประถมศึกษา ลักษณะที่นำไปใช้มากที่สุดคือ การนำไปเป็นเนื้อหาประกอบการสอนเกี่ยวกับการปกครองระบอบประชาธิปไตยในกลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต

ด้านวิถีชีวิตประชาธิปไตย ครูประถมศึกษาได้นำความรู้ในเรื่องการเคารพในสิทธิและเสรีภาพของผู้อื่น การรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น การใช้เหตุผลในการตัดสินใจและยอมรับเสียงข้างมาก ความมีระเบียบวินัยและการเคารพกฎหมาย การเห็นแก่

ประโยชน์ส่วนรวมมากกว่าประโยชน์ส่วนตัว การแก้ปัญหาข้อขัดแย้งโดยใช้เหตุผลในการ ประนีประนอมและการรักษาสีทิวของตนเองในการเลือกตั้ง ไปใช้จัดกิจกรรมส่งเสริม ประชาธิปไตยในโรงเรียนประถมศึกษา) ลักษณะการนำไปใช้มากที่สุดคือนำไปใช้เป็นเนื้อหา ประกอบการสอนเกี่ยวกับการปกครองระบอบประชาธิปไตยในกลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต ด้านวิธีการเผยแพร่ประชาธิปไตย ครูประถมศึกษาได้นำความรู้ใน เรื่องเกณฑ์การคัดเลือกบุคคลทำหน้าที่เผยแพร่ประชาธิปไตย การศึกษาข้อมูลหมู่บ้าน ได้แก่ ความรู้เกี่ยวกับบุคคลสำคัญของหมู่บ้าน วิธีการให้ความรู้เกี่ยวกับประชาธิปไตย โดยการชี้แจง และข้อควรปฏิบัติของชุดปฏิบัติการเผยแพร่ประชาธิปไตย ลักษณะการนำไปใช้สูงสุด ได้แก่ นำไปเป็นเกณฑ์การคัดเลือกครูที่รับผิดชอบจัดกิจกรรมส่งเสริมประชาธิปไตยในโรงเรียน นำ ไปเป็นพื้นฐานความรู้ด้านลักษณะการเป็นผู้นำแก่นักเรียน นำไปให้ความรู้เกี่ยวกับประชา- ธิปไตยในการประชุมนักเรียน และนำไปเป็นข้อควรปฏิบัติในงานส่งเสริมประชาธิปไตยที่ รับผิดชอบให้ครบถ้วนตามลำดับ ส่วนความรู้ในเรื่องการศึกษาข้อมูลหมู่บ้านเกี่ยวกับความ จำเป็นพื้นฐาน (จปฐ) และความรู้เกี่ยวกับพื้นที่และอาชีพ ครูประถมศึกษาส่วนใหญ่ไม่ได้นำ ความรู้ดังกล่าวไปใช้

สำหรับความรู้ที่จำเป็นต้องใช้จัดกิจกรรมส่งเสริมประชาธิปไตยใน โรงเรียนประถมศึกษาที่ครูประถมศึกษายังไม่ได้รับ ครูประถมศึกษาจำนวนสูงสุดยังขาดความรู้ ในเรื่องความรู้เกี่ยวกับพรรคการเมืองและจำนวนตัวสุร้อยละ 15.38 ยังขาดความรู้ เกี่ยวกับรูปแบบเชิงปฏิบัติในเรื่องหลักการประชาธิปไตย

3. บทบาทของครูประถมศึกษาในการส่งเสริมประชาธิปไตยแก่นักเรียนใน โรงเรียนประถมศึกษาภาคใต้ ในภาพรวมโดยเฉลี่ยครูประถมศึกษาที่มีการปฏิบัติอยู่ในระดับ ปานกลาง เมื่อพิจารณาในรายละเอียดพบว่า

3.1 บทบาทของครูประถมศึกษาในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน เพื่อส่งเสริมประชาธิปไตยแก่นักเรียนในโรงเรียนประถมศึกษา ในด้านการจัดห้องเรียนให้ เอื้อต่อการจัดกิจกรรมส่งเสริมประชาธิปไตย โดยเฉลี่ยครูประถมศึกษามีการปฏิบัติอยู่ใน ระดับปานกลาง กิจกรรมที่ครูปฏิบัติสูงสุด ได้แก่ จัดให้มีแผนภูมิ แบ่งหน้าที่รับผิดชอบทำความเข้าใจ สอดคล้องในห้องเรียนและกิจกรรมที่ครูปฏิบัติต่ำสุด ได้แก่ จัดทำข้อตกลงหรือข้อปฏิบัติร่วม กันภายในห้องเรียน สำหรับด้านการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนในเรื่องครูในฐานะเป็น ผู้ให้คำแนะนำช่วยเหลือนักเรียนในการใช้กระบวนการกลุ่ม โดยเฉลี่ยครูประถมศึกษามีการ

ปฏิบัติอยู่ในระดับปานกลาง กิจกรรมที่ครูปฏิบัติสูงสุด ได้แก่ พูดจาด้วยความสุภาพและเป็นกันเองกับนักเรียน และกิจกรรมที่ครูปฏิบัติต่ำสุด ได้แก่ ร่วมทำงานกับนักเรียนในฐานะเป็นสมาชิกกลุ่ม ส่วนบทบาทในด้านการใช้วิธีสอนเพื่อส่งเสริมประชาธิปไตยนั้น กิจกรรมที่ครูปฏิบัติสูงสุด ได้แก่ จัดกิจกรรมให้นักเรียนหาข่าวสารทั้งรายบุคคลและเป็นกลุ่ม เพื่อนำมาเสนอในห้องเรียนแล้วช่วยกันอภิปรายเพื่อหาข้อสรุปก่อนจะเชื่อถือ และกิจกรรมที่ครูปฏิบัติต่ำสุด ได้แก่ เชิญวิทยากรมาให้ความรู้ในด้านต่าง ๆ แก่นักเรียนในห้องเรียน

3.2 บทบาทของครูประถมศึกษาในด้านการจัดกิจกรรมส่งเสริม

ประชาธิปไตยแก่นักเรียนในโรงเรียนประถมศึกษาในภาพรวมโดยเฉลี่ย ครูประถมศึกษามีการปฏิบัติอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาในรายละเอียดพบว่า บทบาทที่ครูประถมศึกษาปฏิบัติสูงสุด ได้แก่ การจัดกิจกรรมให้นักเรียนหมุนเวียนสับเปลี่ยนกันรับผิดชอบดูแลทำความสะอาดอาคารเรียน โรงอาหารและบริเวณโรงเรียนเป็นกลุ่ม ส่วนบทบาทที่ครูปฏิบัติต่ำสุด ได้แก่ เชิญบุคลากรในท้องถิ่นมาให้ความรู้เกี่ยวกับการปกครองในระบอบประชาธิปไตยหรือด้านวิชาการและวิชาชีพที่น่าสนใจแก่นักเรียน

3.3 บทบาทของครูประถมศึกษาในการเป็นแบบอย่างที่ดีให้นักเรียน

ครูประถมศึกษาทุกคนปฏิบัติตนในการเป็นแบบอย่างที่ดีให้นักเรียน เมื่อพิจารณาในรายละเอียดพบว่า ด้านการให้เกียรติและยกย่องผู้อื่น บทบาทที่ครูปฏิบัติสูงสุด ได้แก่ กล่าวสรรเสริญความดีของเพื่อนร่วมงานและนักเรียนที่มีความประพฤติดี รองลงมา คือ พูดจาด้วยความสุภาพกับเพื่อนร่วมงานและนักเรียน ด้านความตั้งใจในการทำงาน บทบาทที่ครูปฏิบัติสูงสุด ได้แก่ ปรับปรุงงานที่รับผิดชอบอยู่เสมอ รองลงมา คือ มาทำงานเข้าทุกวันและไม่กลับก่อนเวลาทุกวัน ด้านความมีเหตุผล บทบาทที่ครูปฏิบัติสูงสุด ได้แก่ เมื่อนักเรียนกระทำความผิด ครูได้ชี้แจงเหตุผลก่อนลงโทษทุกครั้ง รองลงมา คือ เมื่อเกิดปัญหาความขัดแย้งในหมู่ครูชั้น ได้ร่วมกับปัญหาด้วยความมีเหตุผล ด้านความเสียสละเพื่อประโยชน์ส่วนรวม บทบาทที่ครูปฏิบัติสูงสุด ได้แก่ ให้ความร่วมมือในการทำงานกับครูคนอื่นอย่างเต็มความสามารถ ด้านความมีระเบียบวินัย บทบาทที่ครูปฏิบัติสูงสุด ได้แก่ เข้าสอนและออกจากห้องเรียนตามกำหนดเวลา รองลงมา คือ เข้าร่วมประชุมก่อนเวลานัดหมายเป็นประจำ ด้านความยุติธรรม บทบาทที่ครูปฏิบัติสูงสุด ได้แก่ ปกครองนักเรียนโดยไม่เลือกที่รักมักที่ชัง รองลงมา คือ พูดคุยและให้ความสนิทสนมกับนักเรียนด้วยความเท่าเทียมกัน

3.4 บทบาทของครูประถมศึกษาในการจัดกิจกรรมส่งเสริมประชาธิปไตยแก่นักเรียนในโรงเรียนประถมศึกษา เพื่อให้สอดคล้องกับสภาพท้องถิ่น ครูประถมศึกษาจำนวนสูงสุดให้ความเห็นว่า บทบาทที่ครูควรปฏิบัติ ได้แก่ เป็นผู้นำด้านการจัดกิจกรรมส่งเสริมประชาธิปไตย รองลงมา คือ ให้คำแนะนำและปลูกฝังพฤติกรรมประชาธิปไตยแก่นักเรียน

4. บทบาทของครูประถมศึกษาในการเผยแพร่ประชาธิปไตยระดับหมู่บ้านภาคใต้ จากการสัมภาษณ์ครูประถมศึกษา ผู้ใหญ่บ้านหรือผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านและผู้ร่วมในชุดปฏิบัติการเผยแพร่ประชาธิปไตย สรุปได้ดังนี้

4.1 บทบาทของครูประถมศึกษาในด้านการสร้างความสัมพันธ์กับชาวบ้านและกลุ่มต่าง ๆ ในหมู่บ้านในภาพรวมโดยเฉลี่ยทุกกลุ่มให้ความเห็นตรงกันว่า ครูประถมศึกษาที่มีการปฏิบัติอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาในรายละเอียดพบว่า บทบาทที่ครูปฏิบัติสูงสุดนั้นแต่ละกลุ่มให้ความเห็นต่างกัน คือ ครูประถมศึกษามีความเห็นว่าครูร่วมมือกับประชาชนประกอบกิจกรรมในชุมชนตามโอกาสต่าง ๆ เช่น งานบุญในหมู่บ้าน งานพัฒนาชุมชนด้านต่าง ๆ ผู้ใหญ่บ้านหรือผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านมีความเห็นว่า ครูพบปะกับประชาชนหรือกลุ่มมวลชนต่าง ๆ เพื่อสร้างความสัมพันธ์ด้วยการปรับทุกข์ผูกมิตร และผู้ร่วมในชุดปฏิบัติการมีความเห็นว่า ครูพบปะผู้นำหมู่บ้านเพื่อขอความร่วมมือและขอคำปรึกษาในการปฏิบัติงาน ส่วนบทบาทที่ครูประถมศึกษาปฏิบัติต่ำสุด ซึ่งแต่ละกลุ่มมีความเห็นแตกต่างกัน คือ ครูประถมศึกษามีความเห็นว่า ครูร่วมมือกับประชาชนในการปรับปรุงสาธารณูปโภคและสภาพแวดล้อมอื่น ๆ ผู้ใหญ่บ้านหรือผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านมีความเห็นว่า ครูสำรวจข้อมูลเกี่ยวกับความจำเป็นเร่งด่วนที่ชุมชนควรได้รับการพัฒนา และผู้ร่วมในชุดปฏิบัติการมีความเห็นว่า ครูบริการให้คำปรึกษาและแนะนำกลุ่มพลังมวลชนหรือกรรมการหมู่บ้านในการวางแผนเพื่อพัฒนาหมู่บ้าน

4.2 บทบาทของครูประถมศึกษาในด้านการให้ความรู้เกี่ยวกับการปกครองระบอบประชาธิปไตยในภาพรวมโดยเฉลี่ยทุกกลุ่มให้ความเห็นตรงกันว่า ครูประถมศึกษาที่มีการปฏิบัติอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาในรายละเอียดพบว่า บทบาทที่ครูประถมศึกษาปฏิบัติสูงสุดนั้น แต่ละกลุ่มให้ความเห็นแตกต่างกัน คือ ครูประถมศึกษามีความเห็นว่าครูให้ความรู้โดยการชี้แจงเกี่ยวกับความสำคัญของการเลือกตั้งและการปฏิบัติตนของประชาชนในการเลือกตั้ง ผู้ใหญ่บ้านหรือผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านมีความเห็นว่า ครูให้ความรู้โดยการจัดทำป้ายโปสเตอร์เชิญชวนหรือชี้แจงเกี่ยวกับการปฏิบัติตนในการเลือกตั้ง ทั้งระดับท้องถิ่นและระดับ

ประเทศ และผู้ร่วมในชุดปฏิบัติการมีความเห็นว่า ครูให้ความรู้โดยการชักนำประชาชนให้ร่วมมือเผยแพร่ความรู้เกี่ยวกับการปกครองในระบบประชาธิปไตย ลักษณะพูดปากต่อปาก ส่วนบทบาทที่ครูประถมศึกษาปฏิบัติต่ำสุด ทุกกลุ่มให้ความเห็นตรงกันว่า ครูประถมศึกษาจัดฉายวีดิทัศน์เกี่ยวกับการเมืองการปกครองในระบบประชาธิปไตยแก่ประชาชนในโอกาสต่าง ๆ เช่น งานวัด งานบุญกลางบ้าน

4.3 บทบาทของครูประถมศึกษาในด้านการจัดกิจกรรมส่งเสริมวิถีชีวิตประชาธิปไตยในภาพรวมทุกกลุ่มให้ความเห็นว่า ครูประถมศึกษาส่วนใหญ่ได้ปฏิบัติบทบาท

ในการจัดกิจกรรมส่งเสริมวิถีชีวิตประชาธิปไตย เมื่อพิจารณาในรายละเอียดพบว่า ด้านการให้ประชาชนได้มีโอกาสรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น กิจกรรมที่ครูประถมศึกษาปฏิบัติสูงสุด ซึ่งทุกกลุ่มให้ความเห็นตรงกันว่า ครูเปิดโอกาสให้ประชาชนได้มีการอภิปรายแสดงความคิดเห็นในการประชุมแต่ละครั้ง ด้านการให้ประชาชนได้มีโอกาสตัดสินใจร่วมกัน ลักษณะกิจกรรมที่ครูประถมศึกษาปฏิบัติสูงสุด ซึ่งแต่ละกลุ่มให้ความเห็นแตกต่างกัน คือ ครูประศึกษามีความเห็นว่า ครูส่งเสริมให้ประชาชนยอมรับและปฏิบัติตามข้อตกลงหรือมติในที่ประชุม ส่วนผู้ใหญ่บ้านหรือผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านและผู้ร่วมในชุดปฏิบัติการมีความเห็นว่า ครูส่งเสริมให้มีการร่วมมือกันภายในชุมชนและระหว่างชุมชนในการแก้ปัญหาาร่วมกัน ด้านการให้ประชาชนได้เคารพในสิทธิเสรีภาพของตนเองและผู้อื่น ลักษณะกิจกรรมที่ครูประถมศึกษาปฏิบัติสูงสุด ซึ่งทุกกลุ่มให้ความเห็นตรงกันว่า ครูให้คำแนะนำแก่ประชาชนในด้านการปฏิบัติตนในการเป็นผู้นำและผู้ตามที่ดี ด้านการให้ประชาชนมีระเบียบวินัยและเคารพกฎหมาย ลักษณะกิจกรรมที่ครูประถมศึกษาปฏิบัติสูงสุด ซึ่งแต่ละกลุ่มให้ความเห็นแตกต่างกัน คือ ครูประถมศึกษาและผู้ใหญ่บ้านหรือผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านให้ความเห็นตรงกันว่า ครูชักจูงให้ประชาชนร่วมกันดูแลและรักษาสมบัติของชุมชน ส่วนผู้ร่วมในชุดปฏิบัติการมีความเห็นว่า ครูส่งเสริมให้สมาชิกของชุมชนประพฤติปฏิบัติตามกฎหมายและระเบียบประเพณีของชุมชน ด้านการให้ประชาชนได้ทำประโยชน์ต่อสังคม ลักษณะกิจกรรมที่ครูประถมศึกษาปฏิบัติสูงสุด ซึ่งทุกกลุ่มให้ความเห็นตรงกันว่า ครูเป็นผู้นำในด้านการอุทิศตนในการเข้าร่วมกิจกรรมของชุมชน โดยคิดถึงประโยชน์ส่วนรวมมากกว่าประโยชน์ส่วนตัว ด้านการให้ประชาชนแก้ปัญหาโดยวิธีประนีประนอม ลักษณะกิจกรรมที่ครูประถมศึกษาปฏิบัติสูงสุด ซึ่งทุกกลุ่มให้ความเห็นตรงกันว่า ครูแนะนำให้ประชาชนใช้วิธีประนีประนอมในการแก้ปัญหาเมื่อเกิดปัญหาความขัดแย้งในชุมชน

4.4 บทบาทของครูประถมศึกษาในการเผยแพร่ประชาธิปไตยระดับหมู่บ้านให้สอดคล้องกับสภาพท้องถิ่นนั้น ลักษณะที่ครูประถมศึกษาควรปฏิบัติสูงสุด ซึ่งแต่ละกลุ่มให้ความเห็นแตกต่างกัน คือ ครูประถมศึกษาและผู้ใหญ่บ้านหรือผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านมีความเห็นตรงกันว่า ครูประถมศึกษาควรให้ความสนใจและร่วมแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นเกี่ยวกับการดำรงชีวิตของประชาชน ส่วนผู้ร่วมในชุดปฏิบัติการมีความเห็นว่า ครูประถมศึกษาควรเป็นผู้ประสานงานระหว่างรัฐกับประชาชนและกลุ่มมวลชนต่าง ๆ

อภิปรายผลการวิจัย

จากข้อมูลที่ได้มีประเด็นสำคัญที่น่าจะนำมาอภิปรายผลและเสนอแนะดังต่อไปนี้

1. ความรู้ของครูประถมศึกษาเกี่ยวกับการเผยแพร่ประชาธิปไตยระดับหมู่บ้าน

ภาคใต้

1.1 ครูประถมศึกษาที่ทำหน้าที่เผยแพร่ประชาธิปไตยระดับหมู่บ้านเป็นชายทั้งสิ้น ทั้งนี้อาจเป็นเพราะปัจจุบันสถานการณ์ทางภาคใต้มีอันตรายค่อนข้างสูง ดังที่มีข่าวปรากฏทางสื่อมวลชนอยู่บ่อย ๆ เกี่ยวกับกลุ่มผู้ไม่หวังดีต่อประเทศชาติ นอกจากนี้ภารกิจการเผยแพร่ประชาธิปไตยจำเป็นต้องปฏิบัติการทั้งกลางวัน กลางคืน และในทุกโอกาสที่เหมาะสม ดังนั้นการคัดเลือกครูที่ทำหน้าที่เผยแพร่ประชาธิปไตยจำเป็นต้องคัดเลือกครูที่เป็นเพศชายทั้งหมดตามที่กล่าวมา

1.2 ความรู้ของครูประถมศึกษาเกี่ยวกับการเผยแพร่ประชาธิปไตยระดับหมู่บ้าน โดยเฉลี่ยอยู่ในระดับปานกลาง สาเหตุที่ครูประศึกษามีความรู้ดังกล่าวอยู่ในระดับปานกลาง อาจเป็นเพราะการอบรมให้ความรู้แก่ครูก่อนปฏิบัติงานเผยแพร่ประชาธิปไตยเป็นไปอย่างเร่งด่วนและใช้ระยะเวลาอันสั้น ซึ่งถูกจำกัดด้วยงบประมาณและเวลา อีกทั้งการดำเนินการเผยแพร่ประชาธิปไตยซึ่งเป็นงานเฉพาะกิจที่นอกเหนือจากภาระหน้าที่หลักของครูประถมศึกษา ซึ่งสอดคล้องกับผลการประเมินผลการปฏิบัติงานของชุดปฏิบัติการเผยแพร่ประชาธิปไตยระดับหมู่บ้านของสำนักนโยบายและแผน กระทรวงมหาดไทย (2534) พบว่าชุดปฏิบัติการยังขาดความรู้ ความเข้าใจและแนวทางปฏิบัติที่ชัดเจนในการถ่ายทอดและเสริมสร้างให้ประชาชนมีความเข้าใจอย่างกระจ่างชัด

1.3 ความรู้ด้านเนื้อหาเกี่ยวกับการปกครองในระบบประชาธิปไตยและวิถีชีวิตประชาธิปไตย โดยเฉลี่ยครูมีความรู้อยู่ในระดับปานกลาง ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัย

ของ เกษม เชยชม (2525) พบว่า ครูสังคมศึกษามีความรู้ความเข้าใจทางการเมืองในเรื่องลัทธิการเมือง การปกครองในระบอบประชาธิปไตย สิทธิเสรีภาพของบุคคลในระบอบประชาธิปไตยและพรรคการเมืองอยู่ในระดับปานกลาง ทั้งนี้จะเห็นได้ว่าถึงแม้ว่าครูประถมศึกษาส่วนใหญ่มีความรู้ระดับปริญญาตรีและเคยเข้ารับการอบรมเกี่ยวกับการเมืองการปกครองในระบอบประชาธิปไตยก็ตาม แต่ก็ยังมีความรู้ความเข้าใจในเรื่องประชาธิปไตยไม่ดีพอ ดังที่ พลศักดิ์ จิรโกศิริ (2519) ได้กล่าวไว้เกี่ยวกับความรู้ความเข้าใจทางการเมืองของครูว่าสถาบันการศึกษาที่ผลิตบัณฑิตทางครู ตลอดจนคณะศึกษาศาสตร์ ครุศาสตร์ อักษรศาสตร์ และวิทยาศาสตร์ด้วยนั้น มีหลักสูตรวิชาด้านการเมืองน้อยมาก ดังนั้น จึงเป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้ครูมีความเข้าใจเกี่ยวกับประชาธิปไตยยังไม่ดีพอ

1.4 ด้านวิธีการเผยแพร่ประชาธิปไตยของครูประถมศึกษา โดยเฉลี่ยครูประถมศึกษาที่มีความรู้ในระดับผ่านเกณฑ์ขั้นต่ำ เนื่องจากการดำเนินงานเกี่ยวกับการเผยแพร่ประชาธิปไตยระดับหมู่บ้าน เป็นโครงการเร่งรัดเพื่อให้ความรู้ความเข้าใจในเรื่องหลักการประชาธิปไตยแก่ประชาชน การดำเนินงานต่าง ๆ ที่ทางกรมการปกครองดำเนินการ ได้แก่ การแต่งตั้งชุดปฏิบัติการ การอบรมให้ความรู้ต่าง ๆ เป็นไปด้วยความรีบเร่ง อาจทำให้ครูขาดการเตรียมตัว และศึกษาทำความเข้าใจเกี่ยวกับงานที่ได้รับมอบหมายอย่างลึกซึ้ง จึงทำให้ครูขาดความพร้อมในด้านวิธีการเผยแพร่ประชาธิปไตยดังกล่าว จากการประเมินผลการปฏิบัติงานของชุดปฏิบัติการเผยแพร่ประชาธิปไตยระดับหมู่บ้านของสำนักนโยบายและแผน กระทรวงมหาดไทย (2534) พบว่า การให้ความรู้ความเข้าใจแก่ประชาชนในเรื่องการปกครองระบอบประชาธิปไตย ยังไม่บรรลุผลเท่าที่ควร เนื่องมาจากชุดปฏิบัติการยังขาดความรู้ความเข้าใจในด้านวิธีการถ่ายทอดให้ประชาชนเข้าใจ และยังขาดประสบการณ์และแนวทางปฏิบัติที่ชัดเจนในการเสริมสร้างวิถีชีวิตแบบประชาธิปไตยแก่ประชาชน แสดงให้เห็นว่าการอบรมให้ความรู้แก่ครูก่อนการปฏิบัติงานนั้น ยังไม่เพียงพอกับการที่จะนำไปใช้ในการปฏิบัติงานให้บรรลุวัตถุประสงค์ได้

2. การนำความรู้ที่ได้จากการเผยแพร่ประชาธิปไตยระดับหมู่บ้านไปใช้จัดกิจกรรมส่งเสริมประชาธิปไตยในโรงเรียนประถมศึกษา ครูประถมศึกษาส่วนใหญ่ได้นำความรู้ในด้านเนื้อหาการปกครองระบอบประชาธิปไตยและวิธีการเผยแพร่ประชาธิปไตยไปใช้จัดกิจกรรมส่งเสริมประชาธิปไตยในโรงเรียนประถมศึกษา ซึ่งปัจจุบันได้มีการกำหนดบทบาทหน้าที่ความรับผิดชอบของครูประถมศึกษา เพื่อปลูกฝังให้นักเรียนเกิดพฤติกรรมประชาธิปไตยตาม

จุดมุ่งหมายของการจัดกิจกรรมประชาธิปไตยในโรงเรียนประถมศึกษา ของสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ ที่ให้จัดกิจกรรมดังกล่าวขึ้นในโรงเรียนประถมศึกษา ตั้งแต่ พ.ศ. 2528 เป็นต้นมา และให้จัดในแนวทางเดียวกันทุกโรงเรียนทั่วประเทศ

2.1 ในด้านเนื้อหาการปกครองระบอบประชาธิปไตย และด้านวิถีชีวิต

ประชาธิปไตย ครูประถมศึกษาส่วนใหญ่นำไปใช้เป็นเนื้อหาประกอบการสอนเกี่ยวกับการปกครองระบอบประชาธิปไตย ในกลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต สาเหตุอาจเนื่องมาจากจุดประสงค์ของกลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต รวมทั้งแนวทางการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนเพื่อให้บรรลุตามจุดประสงค์นั้น เน้นให้เห็นภาพของการฝึกพฤติกรรมประชาธิปไตยให้นักเรียนได้อย่างเด่นชัดที่สุดมากกว่ากลุ่มประสบการณ์อื่น ๆ ครูจึงเห็นความสำคัญและนำไปใช้ในการจัดกิจกรรมในกลุ่มดังกล่าว

2.2 ด้านวิธีการเผยแพร่ประชาธิปไตย ครูประถมศึกษาได้นำความรู้ใน

เรื่องเกณฑ์การคัดเลือกบุคคลทำหน้าที่เผยแพร่ประชาธิปไตยไปใช้เป็นเกณฑ์การคัดเลือกครูที่รับผิดชอบจัดกิจกรรมส่งเสริมประชาธิปไตยในโรงเรียน อาจเนื่องมาจากครูที่รับผิดชอบงานดังกล่าว จะต้องมีความรู้ความเข้าใจในงานนั้นอย่างถ่องแท้ ซึ่งจะต้องพิจารณาในด้านคุณลักษณะและคุณสมบัติของบุคคลให้เหมาะสม ดังนั้น การคัดเลือกบุคคลที่รับผิดชอบจัดกิจกรรมส่งเสริมประชาธิปไตยในโรงเรียน จึงต้องมีเกณฑ์ในการคัดเลือกที่เหมาะสม ดังที่ อรรถวธ หนาพันธ์ (2518) ได้ให้ข้อเสนอแนะในการจัดและการปรับปรุงกิจกรรมสภานักเรียนนั้น อาจารย์ที่ปรึกษาควรเป็นผู้ที่มีคุณสมบัติเหมาะสม ในเรื่องข้อมูลเกี่ยวกับบุคคลสำคัญของหมู่บ้านนำไปเป็นพื้นฐานของความรู้ด้านลักษณะการเป็นผู้นำแก่นักเรียน ทั้งนี้เนื่องจากหลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง 2533) ได้เปิดกว้างให้โรงเรียนได้จัดการเรียนการสอนให้สอดคล้องกับสภาพความเป็นอยู่และความต้องการของท้องถิ่น ดังนั้น จึงเป็นการสมควรอย่างยิ่งในการสอนเกี่ยวกับบุคคลสำคัญในหมู่บ้าน เพื่อให้นักเรียนได้ยึดถือเอาผู้นำท้องถิ่นของตนเองเป็นแบบอย่างที่ดีในการดำเนินชีวิตของตน ในด้านวิธีการให้ความรู้เกี่ยวกับประชาธิปไตยโดยการชี้แจงนั้น นำไปใช้ให้ความรู้เกี่ยวกับประชาธิปไตยในการประชุมนักเรียน ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของ อนงค์ศิริ วิชาลัย (2525) พบว่าเกี่ยวกับการปกครองและการประชุมโรงเรียน ส่วนใหญ่ได้จัดให้มีการอบรมหน้าเสาธงตอนเช้าก่อนเข้าห้องเรียน การประชุมอบรมทุก ๆ สัปดาห์ โดยจัดครูเวรผลัดเปลี่ยนกันอบรม เนื่องจากการประชุมชี้แจงก็เป็นกิจกรรมหนึ่งที่ส่งเสริมประชาธิปไตยในโรงเรียนประถมศึกษา

ครูจึงจำเป็นต้องดำเนินการในทุกรูปแบบเพื่อให้เด็กเรียนได้ เรียนรู้และตระหนักถึงกระบวนการแห่งประชาธิปไตยที่ถูกต้อง

ส่วนความรู้เกี่ยวกับความจำเป็นพื้นฐานและความรู้เกี่ยวกับพื้นที่และอาชีพ ครูประถมศึกษาส่วนใหญ่ไม่ได้นำความรู้ดังกล่าวไปใช้ โดยให้เหตุผลว่าความรู้ดังกล่าวนี้เป็นข้อมูลเกี่ยวกับความรู้ที่ใช้ในการเผยแพร่ประชาธิปไตยระดับหมู่บ้านแก่ประชาชนโดยทั่วไป ซึ่งไม่เกี่ยวข้องกับการจัดกิจกรรมส่งเสริมประชาธิปไตยในโรงเรียนประถมศึกษาแต่อย่างใด ผู้วิจัยมีความเห็นว่าข้อมูลดังกล่าวเป็นเพียงข้อมูลเกี่ยวกับฐานะและความเป็นอยู่ของประชาชนในหมู่บ้านโดยทั่วไป ได้แก่ จำนวนประชากร รายได้ บ้านเรือน สัตว์เลี้ยง สถานพำนัก เครื่องใช้ทางการประกอบอาชีพ และระบบสาธารณสุขโรคต่าง ๆ ซึ่งเป็นเรื่องที่ยังไม่เหมาะสมกับวัยของเด็กประถมศึกษาที่จะต้องรับรู้โดยละเอียด ความรู้เกี่ยวกับเรื่องดังกล่าวจึงไม่มีความจำเป็นในการนำไปใช้เพื่อให้ความรู้แก่เด็กนักเรียนในโรงเรียนประถมศึกษา อย่างไรก็ตามยังมีครูประถมศึกษาบางส่วนนำไปใช้ในการแนะนำและอภิปรายเกี่ยวกับสภาพปัญหาและการแก้ไขปัญหาด้านอาชีพในท้องถิ่น

2.3 สำหรับความรู้ที่จำเป็นต้องใช้จัดกิจกรรมส่งเสริมประชาธิปไตยในโรงเรียนประถมศึกษาที่ครูประถมศึกษายังไม่ได้รับ มีครูประถมศึกษาอ้างขาดความรู้ในเรื่องพรรคการเมือง โดยให้เหตุผลเพื่อจัดตั้งพรรคการเมืองในโรงเรียน จากการศึกษาข้อมูลจะเห็นว่า ความรู้ที่ครูได้รับจากการอบรมที่กรมการปกครองจัดฝึกอบรมนั้นเน้นหนักในเรื่องของความรู้พื้นฐานของประชาธิปไตยและการเลือกตั้งเท่านั้น ส่วนความรู้ในด้านพรรคการเมืองนั้นมิได้นำเสนอให้ครูได้มีความรู้ในด้านนี้แต่อย่างใด จึงทำให้ครูไม่มีความรู้และความเข้าใจเกี่ยวกับเรื่องพรรคการเมืองดังที่กล่าวมาข้างต้น

3. บทบาทของครูประถมศึกษาในการส่งเสริมประชาธิปไตยแก่นักเรียนในโรงเรียนประถมศึกษา ในภาพรวมโดยเฉลี่ยครูประถมศึกษาปฏิบัติอยู่ในระดับปานกลาง ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของ จิวรรณ กฤษสินชัย (2528) พบว่า การปฏิบัติจริงในการจัดกิจกรรมเพื่อเสริมสร้างค่านิยมและบุคลิกภาพประชาธิปไตยของครูประถมศึกษาอยู่ในระดับปานกลาง ถึงแม้ว่าสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ จะได้กำหนดให้ทุกโรงเรียนจัดกิจกรรมประชาธิปไตยตั้งแต่ปี พ.ศ. 2528 เป็นต้นมาก็ตาม ในทางปฏิบัติจะเห็นว่าครูประถมศึกษายังปฏิบัติได้ไม่เป็นที่น่าพอใจนัก ซึ่งผู้วิจัยเห็นว่าควรจะมีการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก เพราะในวัตถุประสงค์ เนื้อหาของในทุกกลุ่มประสบการณ์นั้น สามารถจัดกิจกรรม

การเรียนการสอนเพื่อส่งเสริมประชาธิปไตยแก่นักเรียนได้ทั้งสิ้น และนอกจากนี้ยังมีกิจกรรมอื่น ๆ ในรูปของกิจกรรมสนับสนุนการสอน ซึ่งสามารถส่งเสริมประชาธิปไตยแก่นักเรียนได้เช่นกัน เช่น สภานักเรียน กิจกรรมสหกรณ์ กิจกรรมโครงการอาหารกลางวัน เป็นต้น

3.1 บทบาทของครูประถมศึกษาในด้านการจัดห้องเรียนให้เอื้อต่อการจัดกิจกรรมส่งเสริมประชาธิปไตย ลักษณะกิจกรรมที่ครูปฏิบัติสูงสุด ได้แก่ จัดให้มีแผนภูมิแบ่งหน้าที่รับผิดชอบทำความสะอาดภายในห้องเรียน ในส่วนนี้นับว่าเป็นสิ่งจำเป็นอย่างยิ่งในการปลูกฝังพฤติกรรมประชาธิปไตยให้เกิดขึ้นกับนักเรียนนั้น ควรเน้นการฝึกให้นักเรียนทำงานและเรียนเป็นกลุ่ม เป็นการฝึกให้นักเรียนรู้จักคิดอย่างมีเหตุผล ซึ่งนักเรียนจะร่วมกันคิดและวางแผนการทำงานและแบ่งงานกันทำ แต่รับผิดชอบเป็นกลุ่มร่วมกัน ตลอดจนการพิจารณาแก้ไขข้อบกพร่องของผลงานต่อไป ดังที่หลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง 2533) ได้เสนอให้ครูจัดการเรียนการสอนโดยเน้นกระบวนการกลุ่ม และจัดการเรียนการสอนโดยเน้นกระบวนการ โดยให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้และการแก้ปัญหาด้วยกระบวนการสร้างความตระหนัก วิเคราะห์ทางเลือก กำหนดทางเลือก เลือกทางที่เหมาะสม ลงมือปฏิบัติ ประเมินผลการปฏิบัติ ปรับปรุงและปฏิบัติอย่างต่อเนื่อง ก็จะทำให้เด็กนักเรียนเกิดกระบวนการคิดวิเคราะห์แก้ปัญหาอย่างมีเหตุผล ในด้านการเป็นผู้ให้คำแนะนำช่วยเหลือนักเรียนในการใช้กระบวนการกลุ่ม กิจกรรมที่ครูปฏิบัติสูงสุด คือ พูดคุยด้วยความสุภาพและเป็นกันเองกับนักเรียน เป็นเพราะครูจะต้องมีเวลาสุขภาพ เรียบร้อย ซึ่งเป็นระเบียบประเพณีของครู ดังที่กระทรวงศึกษาธิการได้กำหนดไว้ ทั้งนี้เพื่อเป็นการสร้างความสัมพันธ์อันดีระหว่างครูกับนักเรียน และนั่นก็ย่อมหมายถึงการแสดงออกถึงการให้เกียรติและยกย่องผู้อื่นนั่นเอง ส่วนกิจกรรมที่ครูปฏิบัติต่ำสุด ได้แก่ ร่วมทำงานกับนักเรียนในฐานะเป็นสมาชิกกลุ่ม สาเหตุที่เป็นเช่นนี้อาจเนื่องมาจากว่าบทบาทของครูประถมศึกษาในปัจจุบัน เป็นเพียงผู้ชี้แนะเท่านั้น ครูจึงไม่มีบทบาทในการเป็นผู้กระทำเสียเอง ดังที่ ชัยรงค์ ฐราวัฒน์ (2532) ได้ทำการวิจัยพบว่า ครูได้มีการปฏิบัติอยู่ในระดับมากในด้านการเป็นผู้ชี้แนะแนวทางและอำนวยความสะดวกแก่นักเรียน ไม่ใช่เป็นผู้บอกความรู้ทั้งหมดแก่นักเรียน ในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน จึงให้ผู้เรียนเป็นผู้กระทำเป็นส่วนใหญ่ ส่วนบทบาทในด้านการใช้วิธีสอนเพื่อส่งเสริมประชาธิปไตยนั้น กิจกรรมที่ครูปฏิบัติสูงสุด ได้แก่ ให้นักเรียนหาข่าวสารทั้งรายบุคคลและเป็นกลุ่ม เพื่อนำมาเสนอในห้องเรียนแล้วช่วยกันอภิปรายเพื่อหาข้อสรุปก่อนจะเชื่อถือ แสดงให้เห็นถึงการฝึกให้นักเรียนได้รู้จักร่วมกันคิดและตัดสินใจอย่างมีเหตุผล

ตามวิถีทางของประชาธิปไตย เพื่อให้เด็กเรียนมีคุณลักษณะตามที่หลักสูตรได้กำหนดไว้ นั่นเอง ส่วนลักษณะกิจกรรมที่ครูปฏิบัติต่ำสุด ได้แก่ เชิญวิทยากรมาให้ความรู้ในด้านต่าง ๆ แก่ นักเรียน สาเหตุอาจเนื่องมาจากปัญหาต่าง ๆ เช่น การขาดบุคลากรในท้องถิ่นที่มีความรู้เพียงพอ บุคลากรที่มีอยู่ไม่ให้ความร่วมมือ ขาดงบประมาณและไม่สะดวกในการดำเนินการ เหล่านี้นับเป็นอุปสรรคที่พบบ่อยในโรงเรียนประถมศึกษาที่ตั้งอยู่ในชนบท

3.2 บทบาทของครูประถมศึกษาในด้านการจัดกิจกรรมส่งเสริมประชาธิปไตยแก่นักเรียนในโรงเรียนประถมศึกษา บทบาทที่ครูปฏิบัติสูงสุด ได้แก่ จัดกิจกรรมหมุนเวียนสลับเปลี่ยนกันรับผิดชอบดูแลทำความสะอาดอาคารเรียน โรงอาหารและบริเวณโรงเรียนเป็นกลุ่ม ซึ่งลักษณะนี้เป็นรูปแบบหนึ่งที่สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติได้เสนอแนะในรูปแบบของการจัดกิจกรรมส่งเสริมประชาธิปไตยในโรงเรียนประถมศึกษา ส่วนบทบาทที่ครูปฏิบัติต่ำสุด ได้แก่ การเชิญวิทยากรในท้องถิ่นมาให้ความรู้เกี่ยวกับการปกครองในระบอบประชาธิปไตยและวิชาชีพที่น่าสนใจแก่นักเรียน อาจเนื่องมาจากสาเหตุเพราะบุคลากรที่มีความรู้ในท้องถิ่นไม่ให้ความร่วมมือกับทางโรงเรียน ดังที่ลาวัณย์ รักไทยดี (2530) กล่าวว่า สาเหตุที่ทำให้ครูปฏิบัติกิจกรรมส่งเสริมวิถีชีวิตประชาธิปไตยแก่นักเรียนอยู่ในระดับปานกลาง เพราะบิดา มารดาและผู้ปกครองของนักเรียนไม่ให้ความร่วมมือกับทางโรงเรียนในการส่งเสริมวิถีชีวิตแบบประชาธิปไตยแก่นักเรียน ดังนั้น ในการจัดกิจกรรมดังกล่าว ครูจึงไม่สามารถปฏิบัติได้อย่างเต็มที่

3.3 บทบาทของครูประถมศึกษาในการเป็นแบบอย่างที่ดีให้นักเรียนนั้น ครูประถมศึกษาทุกคนปฏิบัติตนในการเป็นแบบอย่างที่ดีแก่นักเรียน ได้แก่ การให้เกียรติยกย่องผู้อื่น ความตั้งใจในการทำงาน ความมีเหตุผล ความเสียสละเพื่อประโยชน์ส่วนรวม ความมีระเบียบวินัยและความสุจริตธรรม บทบาทของครูนอกจากการสอนด้านวิชาความรู้แก่นักเรียนแล้ว บทบาทในการเป็นแบบอย่างที่ดีแก่นักเรียนเป็นอีกบทบาทหนึ่งที่ครูควรปฏิบัติ ผู้วิจัยมีความเห็นว่านอกจากการเป็นแบบอย่างที่ดีในบทบาทที่กล่าวมาแล้วข้างต้น ครูควรมีวิธีการดำเนินชีวิตหรือวิถีชีวิตที่เหมาะสมและเป็นตัวอย่างที่ดีให้นักเรียน เพราะครูคือผู้ที่ได้ชื่อว่าเป็นผู้นำทางปัญญาของชุมชนที่ควรเป็นตัวอย่างที่ดีในทุก ๆ ด้าน

3.4 บทบาทของครูประถมศึกษาในการจัดกิจกรรมส่งเสริมประชาธิปไตยแก่นักเรียนในโรงเรียนประถมศึกษา เพื่อให้สอดคล้องกับสภาพท้องถิ่น ครูประถมศึกษาให้ความเห็นว่า บทบาทที่ครูควรปฏิบัติ ได้แก่ การเป็นผู้นำด้านการจัดกิจกรรมส่งเสริม

ประชาธิปไตย อาจเป็นเพราะครูที่รับผิดชอบเผยแพร่ประชาธิปไตยระดับหมู่บ้านนี้ เป็นผู้ที่ถูกคัดเลือกให้ทำหน้าที่เกี่ยวกับการเผยแพร่ประชาธิปไตยโดยตรง ซึ่งเป็นผู้ที่มีความรู้ บุคลิกภาพ และคุณลักษณะด้านอื่น ๆ ตลอดจนความสามารถในด้านวิธีการเผยแพร่ประชาธิปไตยเป็นอย่างดี ดังนั้น จึงมีความเหมาะสมที่จะเป็นผู้นำในการส่งเสริมประชาธิปไตยในโรงเรียนประถมศึกษาตามที่กล่าวมา

4. บทบาทของครูประถมศึกษาในการเผยแพร่ประชาธิปไตยระดับหมู่บ้านภาคใต้

4.1 บทบาทในการสร้างความสัมพันธ์กับชาวบ้านและกลุ่มต่าง ๆ ในหมู่บ้าน และการให้ความรู้เกี่ยวกับการปกครองในระบอบประชาธิปไตย ในภาพรวมทุกกลุ่มให้ความเห็นตรงกันว่า ครูประถมศึกษามีการปฏิบัติอยู่ในระดับปานกลาง ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของ สุทธิพร บุญส่ง (2532) พบว่า ครูสังคมศึกษาส่วนใหญ่ปฏิบัติบทบาทในการพัฒนาชุมชนด้านการศึกษาให้ความรู้อยู่ในระดับปานกลาง ทั้งนี้อาจเป็นเพราะสภาพปัจจุบันสังคมมีการเปลี่ยนแปลงไปเป็นสิ่งคมอุตสาหกรรมมากขึ้น การดำเนินชีวิตของชนจึงเปลี่ยนไปส่วนหนึ่งเข้าไปประกอบอาชีพในโรงงาน จึงไม่มีเวลาเพียงพอที่จะมาร่วมกิจกรรมภายในชุมชน ทำให้ความสัมพันธ์ระหว่างครูกับชุมชนลดลงไป เมื่อพิจารณาในรายละเอียดพบว่า

บทบาทในการสร้างความสัมพันธ์กับชาวบ้านและกลุ่มต่าง ๆ ในหมู่บ้านนั้น บทบาทที่ครูปฏิบัติสูงสุดซึ่งแต่ละกลุ่มให้ความเห็นแตกต่างกัน คือ ครูประถมศึกษามีความเห็นเห็นว่า ครูร่วมมือกับประชาชนประกอบกิจกรรมในชุมชนตามโอกาสต่าง ๆ เช่น งานบุญในหมู่บ้าน งานพัฒนาชุมชนด้านต่าง ๆ ผู้ใหญ่บ้านหรือผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านมีความเห็นว่า ครูพบปะกับประชาชนหรือกลุ่มมวลชนต่าง ๆ เพื่อสร้างความสัมพันธ์ด้วยการปรับทุกข์ผูกมิตร และผู้ร่วมในชุดปฏิบัติการมีความเห็นว่า ครูพบปะกับผู้นำหมู่บ้านเพื่อขอความร่วมมือและขอคำปรึกษาในการปฏิบัติงาน ลักษณะความเห็นที่แตกต่างกันเช่นนี้ อาจเป็นเพราะว่าครูประถมศึกษาซึ่งได้มีการปฏิบัติหน้าที่เกี่ยวกับงานการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนซึ่งเป็นงานหนึ่งในโรงเรียนประถมศึกษาที่นอกจากการสอนอยู่ก่อนแล้ว ดังนั้น การปฏิบัติงานเผยแพร่ประชาธิปไตยในการสร้างความสัมพันธ์กับชาวบ้านในด้านนี้ ครูจึงมีความเห็นว่าเป็นปฏิบัตินานกว่ากิจกรรมอื่น ๆ ที่ได้รับมอบหมายเพิ่มขึ้นภายหลัง ส่วนผู้ใหญ่บ้านหรือผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน และผู้ร่วมในชุดปฏิบัติการที่มีความเห็นแตกต่างกันนั้น อาจเป็นเพราะว่าการสังเกตและการรับรู้ของแต่ละคนซึ่งแตกต่างกันทั้งสถานที่และเวลา โดยเฉพาะผู้ร่วมในชุดปฏิบัติการซึ่งบางคนมิได้เป็นบุคคลที่อยู่ในชุมชนที่ครูปฏิบัติงานอยู่ ดังนั้น การรับรู้การปฏิบัติ

ของครูนั้นแต่ละกลุ่มจึงมีความเห็นที่แตกต่างกัน อย่างไรก็ตามการที่ครูปฏิบัติกิจกรรมหลาย ๆ รูปแบบนั้น แสดงให้เห็นว่าครูมีความขยันขันแข็งและมีความรับผิดชอบในหน้าที่ อันก่อให้เกิดผลดีต่อการพัฒนาประชาธิปไตยสืบไป

บทบาทของครูประถมศึกษาในการให้ความรู้เกี่ยวกับการปกครองในระบอบประชาธิปไตย บทบาทที่ครูประถมศึกษาปฏิบัติสูงสุด แต่ละกลุ่มให้ความเห็นแตกต่างกัน คือ ครูประถมศึกษามีความเห็นว่าครูให้ความรู้โดยการชี้แจงเกี่ยวกับความสำคัญของการเลือกตั้งและการปฏิบัติตนของประชาชนในการเลือกตั้ง ผู้ใหญ่บ้านหรือผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านมีความเห็นว่าครูให้ความรู้โดยการจัดทำป้ายโปสเตอร์ เชิญชวนหรือชี้แจงเกี่ยวกับการปฏิบัติตนในการเลือกตั้งทั้งระดับท้องถิ่นและระดับประเทศ และผู้ร่วมในชุดปฏิบัติการมีความเห็นว่าครูให้ความรู้โดยการชักนำประชาชนให้ร่วมมือเผยแพร่ความรู้เกี่ยวกับการปกครองในระบอบประชาธิปไตย ลักษณะพูดปากต่อปาก ลักษณะที่แตกต่างกันเช่นนี้แสดงให้เห็นว่า ครูประถมศึกษาได้ใช้วิธีการให้ความรู้เกี่ยวกับการปกครองในระบอบประชาธิปไตยหลายรูปแบบที่แตกต่างกัน การรับรู้ของบุคคลที่ต่างบุคคล สถานที่และเวลา จึงมีความเห็นที่แตกต่างกัน ซึ่งการปฏิบัติกิจกรรมด้านการให้ความรู้หลาย ๆ รูปแบบนี้ จะก่อให้เกิดผลดีในด้านการเผยแพร่ประชาธิปไตยแก่ประชาชนอย่างกว้างขวาง และประสบผลสำเร็จได้ตามวัตถุประสงค์ของการเผยแพร่ประชาธิปไตยของสำนักนโบายและแผน กระทรวงมหาดไทย (2534) พบว่า ชุดปฏิบัติงานเผยแพร่ประชาธิปไตยระดับหมู่บ้านที่มีศักยภาพในการปฏิบัติงานสูงสุด คือ ครู ในพื้นที่ที่ศึกษาพบว่า หากครูมีความเข้าใจการปฏิบัติงานและขยันขันแข็งอย่างจริงจัง ชุดปฏิบัติการชุดนั้น ๆ จะประสบผลสำเร็จในการทำงานในระดับหนึ่ง เพราะครูเป็นที่เคารพนับถือของประชาชนในหมู่บ้าน มีลูกศิษย์ในหมู่บ้าน และมีระดับความรู้ความเข้าใจในการถ่ายทอดให้ประชาชนได้ ส่วนบทบาทที่ครูมีการปฏิบัติต่ำสุด ทุกกลุ่มให้ความเห็นตรงกัน คือ ครูประถมศึกษาจัดฉายวิดิทัศน์เกี่ยวกับการเมืองการปกครองในระบอบประชาธิปไตยแก่ประชาชนในโอกาสต่าง ๆ เช่น งานวัด งานบุญกลางบ้าน จากการสัมภาษณ์ครูประถมศึกษาให้เหตุผลว่าเป็นเพราะขาดวัสดุและอุปกรณ์ในการดำเนินงานในเรื่องนี้ ซึ่งสอดคล้องกับการประเมินผลโครงการของสำนักนโบายและแผน กระทรวงมหาดไทย (2534) ในด้านปัญหาการดำเนินงานพบว่า ชุดปฏิบัติการขาดการสนับสนุนวัสดุ อุปกรณ์ ในการเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ในหมู่บ้าน ส่วนใหญ่อาศัยวัสดุจากโรงเรียนที่ครูสังกัดอยู่

4.2 บทบาทของครูประถมศึกษาในด้านการจัดกิจกรรมส่งเสริมวิถีชีวิต

ประชาธิปไตยในด้านการให้ประชาชนได้มีโอกาสรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น การให้ประชาชนได้มีโอกาสตัดสินใจร่วมกัน การให้ประชาชนได้เคารพในสิทธิเสรีภาพของตนเองและของผู้อื่น การให้ประชาชนได้มีระเบียบวินัยและเคารพกฎหมาย การให้ประชาชนได้ทำประโยชน์ต่อสังคมและการให้ประชาชนแก้ปัญหาโดยวิธีประนีประนอม ในภาพรวมทุกกลุ่มให้ความเห็นตรงกันว่าครูประถมศึกษาส่วนใหญ่ ได้ปฏิบัติบทบาทในการจัดกิจกรรมส่งเสริมวิถีชีวิตประชาธิปไตยแก่ประชาชน ซึ่งแสดงให้เห็นว่าครูมีความพยายามที่จะดำเนินการในหลาย ๆ รูปแบบ เพื่อพัฒนาวิถีชีวิตประชาธิปไตยให้เกิดขึ้นในครัวเรือน หมู่บ้านและชุมชน อันจะก่อให้เกิดผลดีต่อการพัฒนาการปกครองระบอบประชาธิปไตยของประเทศสืบไป สำหรับลักษณะของการแสดงออกถึงการมีวิถีชีวิตประชาธิปไตยที่ครูปฏิบัติมากที่สุด ได้แก่ ด้านการให้ประชาชนได้มีโอกาสรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่นด้วยการเปิดโอกาสให้ประชาชนได้มีการอภิปรายแสดงความคิดเห็นในการประชุมแต่ละครั้ง ซึ่งเป็นการส่งเสริมวิถีประชาธิปไตยทั้ง 3 ด้าน ได้แก่ ด้านการรวบรวมด้วยการเปิดโอกาสแสดงความคิดเห็นซึ่งเป็นการแสดงให้เห็นถึงการเคารพในความคิดเห็นของผู้อื่น ด้านสามัคคีธรรม ได้แก่ การร่วมกันวินิจฉัยแก้ปัญหาในที่ประชุมและปัญหาธรรม ได้แก่ มีการยอมรับในเสียงข้างมาก คือ การเชื่อและยอมรับในความคิดของผู้อื่นที่มีเหตุผล

4.3 บทบาทของครูประถมศึกษาในการเผยแพร่ประชาธิปไตยระดับหมู่บ้าน

ให้สอดคล้องกับสภาพท้องถิ่นนั้น ลักษณะที่ครูควรปฏิบัติสูงสุดนั้น แต่ละกลุ่มให้ความเห็นแตกต่างกัน คือ ครูประถมศึกษาและผู้ใหญ่บ้านหรือผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านมีความเห็นตรงกันว่า ครูควรให้ความสนใจและร่วมแก้ไขปัญหาก่ที่เกิดขึ้นเกี่ยวกับการดำรงชีวิตของประชาชน อาจเป็นเพราะว่า ครูประถมศึกษาและผู้ใหญ่บ้านหรือผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านนั้น เป็นบุคคลที่ทราบถึงปัญหาต่าง ๆ ในหมู่บ้านไม่แตกต่างกัน เพราะเป็นบุคคลซึ่งอยู่ในท้องถิ่น จึงมีความเห็นในลักษณะที่ตรงกัน ส่วนผู้ร่วมในชุดปฏิบัติการนั้นเห็นแตกต่างออกไป คือ เห็นว่าครูควรเป็นผู้ประสานงานระหว่างรัฐกับประชาชนและกลุ่มมวลชนต่าง ๆ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะผู้ร่วมในชุดปฏิบัติการ ซึ่งมีหลายกลุ่ม ได้แก่ ทหารหรือตำรวจหรืออาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน อาสาสมัครและผู้สื่อข่าวสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน ซึ่งบางคนมิได้เป็นบุคคลในท้องถิ่นนั้น ๆ จึงมองสภาพปัญหาและความจำเป็นของหมู่บ้านแตกต่างกันออกไปนั่นเอง

ข้อเสนอแนะทั่วไป

ในฐานะที่ครูเป็นผู้นำทางปัญญาและมีบทบาทในการให้ความรู้ ทั้งในโรงเรียนและชุมชน โดยเฉพาะในสภาพปัจจุบันครูมีบทบาทมากขึ้นในการพัฒนาประชาธิปไตยของประเทศ ดังนั้น ครูจำเป็นต้องมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับประชาธิปไตยเป็นอย่างดี ซึ่งครูควรได้รับการสนับสนุนและส่งเสริมในเรื่องต่าง ๆ ดังนี้

1. สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ ในฐานะที่เป็นหน่วยงานรับผิดชอบการจัดการศึกษาภาคบังคับ ควรจะส่งเสริมให้ครูได้มีความรู้ความเข้าใจทางการเมืองเพิ่มมากขึ้น โดยการจัดอบรม สัมมนาหรือประชุมทางวิชาการในเรื่องประชาธิปไตย ควรมีการผลิตเอกสาร ตำราและสื่อต่าง ๆ เกี่ยวกับประชาธิปไตยเผยแพร่ให้กับครู เพื่อให้ครูได้ศึกษาและนำไปใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อไป

2. หน่วยงานที่รับผิดชอบทุกระดับเกี่ยวกับการพัฒนาประชาธิปไตย ควรมีการประสานงานและร่วมมือกันในการพัฒนาประชาธิปไตยอย่างต่อเนื่องและสม่ำเสมอ มีการติดตามผลอยู่ตลอดเวลาและร่วมกันแก้ไขปัญหาในการดำเนินงานอย่างจริงจัง

3. ครูประถมศึกษาควรพัฒนาตนเองอยู่เสมอ เป็นผู้ทันสมัย สนใจข่าวสารความเคลื่อนไหวต่าง ๆ ทางการเมือง ทั้งในและนอกประเทศ และกระตุ้นให้เกิดการอภิปรายวิเคราะห์ เพื่อส่งเสริมให้นักเรียนและประชาชนมีความรู้ความเข้าใจทางการเมืองมากขึ้น

ข้อเสนอแนะในการวิจัย

1. ควรศึกษาและวิจัยลักษณะเดียวกันนี้เป็นรายกรณี เฉพาะเขตการศึกษาหรือจังหวัด เพื่อให้ได้ข้อมูลเฉพาะกรณี และนำไปพัฒนาความรู้ความเข้าใจของประชาชนเกี่ยวกับประชาธิปไตยระดับหมู่บ้านให้ดียิ่งขึ้น

2. ควรศึกษาและวิจัยการนำความรู้เกี่ยวกับวิถีชีวิตประชาธิปไตยของนักเรียนไปใช้ในการดำเนินชีวิตของนักเรียนทั้งในโรงเรียนและนอกโรงเรียน

3. ควรศึกษาและสร้างชุดการฝึกอบรมความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับวิถีการเผยแพร่ประชาธิปไตยในชุมชนของครูประถมศึกษา เพื่อเป็นแนวทางการฝึกอบรมวิถีการเผยแพร่ประชาธิปไตยของครูประถมศึกษาให้ประสบผลสำเร็จยิ่งขึ้น